

क-३ वं: १९७७ ए. ९

५ ॥ अथ महोपनिषद्पद्यसंहिता ॥

अथ पञ्चसंहिताग्रंथस्थानुक्रमः	०	गतिविरोधकथनं नाम सप्तमः	२०
शास्त्रावतारकथनं	१	तपोविरोधकथनं नाम अष्टमः	२३
अष्टोत्तरसंज्ञितानामानि प्रथमः	५	जंबुद्वीपादिप्रमाणकथनं नाम नवमः	२५
सृष्ट्युत्पत्तिकथनं द्वितीयः	९	भूर्लोकविस्तारकथनं नाम दशमोऽध्यायः	२७
सृष्टिकथनं		अनलादिविस्तारकथनं नाम एकादशोऽध्यायः	२९
इति ब्रह्मादिसृष्टिप्रकारो नाम		ऋग्वर्लोकविस्तारकथनं नाम द्वादशोऽध्यायः	३३
तृतीयोऽध्यायः	१०	इति ज्ञानपादः	
सत्त्वादिगुणस्वरूपकथनं		आसनभेदविधिर्नाम प्रथमः	३५
नामचतुर्थोऽध्यायः	१२	नाडीस्वरूपकथनं नाम द्वितीयः	३५
ब्रह्मलक्षणं नाम पंचमः	१४	प्राणायामलक्षणं तृतीयः	३८
ब्रह्मप्राप्त्युपायकथनं नाम			
षष्ठोऽध्यायः	१७		

॥ पञ्ज०

॥ १॥

पंचभूतस्नानभेदनिर्णयाना

मन्त्रतुर्यो ध्यायः

३९

योगलक्षणनामपंचमः

४१

योगपादःसमाप्तः

भूपरीक्षाविधिर्नामप्रथमः

४४

श्रावविन्यासकथनं द्विनियः

४७

कर्षणविधिर्नाम तृतीयः

५०

रत्नन्यासविधिः

बालालयकल्पनविधिः

अयोग्यशिलादार्वादि

उपपीठादिकल्पनं

इति बालालयकल्पनविधि

नामन्त्रतुर्यो ध्यायः

५२

शंकुस्थापनविधिः

प्रासादलक्षणं

प्रथमेष्टकाविधिः

विष्णालयनिर्माणफलं

इति प्रथमेष्टकाविधिः पंचमः

५५

गर्भन्यासविधिः

शाम्नाङ्गायः

इति प्रासादस्पगर्भन्यासविधि

नामपष्टो ध्यायः

५६

अधिष्ठानलक्षणनामसप्तमो ध्या०

५७

निमानभेदकथनं

॥ समाप्त ॥

॥ १ ॥

प्रासादभेदलक्षणनामः ५४
मूर्धेष्टकाविधिः
सूपिकाकीलं
शिखाकुंभलक्षणं
विमानदेवताकल्पनं
रूखालेपनप्रकारः
वर्णप्रक्षेपणप्रकारः
मंडनप्रकारः
इतिविमानदेवताकल्पनं
नामनवमः
प्राकारपरिकल्पनं
सालनिर्माणं

५४

अर्धमंठपनिर्माणं
गोपुरादिसंख्या
नूतनमंठपं
सोपानपंचकयः
द्वारादिकल्पनं
मंठपादिनिर्माणं
गोपुरस्नानानि
गोपुरलक्षणं
मंठपस्यमानानि
आस्नानमंठपलक्षणं
कवाटादिनिर्माणं
कवाटदेवता

५९

॥ पञ्च
॥ २ ॥

द्वारपालादिकल्पनं
पाकस्नानं
नित्यहोमकुंडं
अपूपपचनस्नानं
नानाविधपदार्थस्नाप
नस्नानानि
तंडुलादिस्नाचनस्नानानि
मज्जनांभ्रहं
तांबूलोष्ठहं
वस्त्रशाला
भुक्तिस्नानं
धनालयं

धान्यशाला
गोशाला
क्षत्रादिनिक्षेपस्नानं
शिविकास्नानं
पानीयशाला
उत्सवेयजनस्नानं
कूपस्नानं
तटाकस्नानं
मंठस्नानं
देवाभ्रयीणांसदनानि
उद्यानपुष्पवाटीस्नानानि

एकावरणेपरिवारस्नानकल्पनभेदः

॥ यम ॥
॥ २ ॥

भतर्होगृहयेपरिवारकल्पनभेदः
मध्यांतरहारसालेपरिवारदेवताकल्पं
अष्टादशदेवतागणाः
तत्रउत्तममध्यमादिभेदः
इत्यावर्णदेवताकल्पननामदशमः ७७
प्रतिमाद्वयविशेषः
तत्रशिलाभेदः
शिलासङ्क्षणं
गर्भशिलादोषः
गर्भशिलाज्ञानोपायः
शिलायांगर्भफलं
शिलादोषः

पुनपुंसकलासङ्क्षणं
विंबपीठादिनिर्माणशिलाभेदः
शिलासंग्रहणेदेशः
शिलासंग्रहणेदेशनिषेधः
शिलासंग्रहणेपुष्पदेशः
शिलासंग्रहणकालः
अधिवासः
शिलासंग्रहणकर्माणि
देवीनांविंबनिर्माणेतत्रभेदः
शिलानयनप्रकारः
दारुसंग्रहणकालः
प्रशस्तवृक्षाः

॥ पञ्च०

॥ ३ ॥

अप्रशस्त रक्षाः

अप्रशस्त रक्षे विं व निर्माणे दोषः

दारुसंग्रहणकर्माणि

असंस्कृत दारुणा विव निर्मा

णे दोषः

जलाधिवासादि

इति दारुसंग्रहणं नाम एकादशः ६२

रक्षपतनफलं

ध्रुववेरप्रमाणं

रेण्वादिप्रमाणं

मात्रांगुणप्रमाणं

जायव्यादि

योन्यादि

तालप्रमाणं

प्रस्थादिप्रमाणं

इति ध्रुववेरप्रमाणं अंगुलादि

लक्षणं नाम द्वादशोऽध्यायः ६३

शूलस्थापनविधिः

वास्तुहोमः

पादपीठलक्षणं

पद्मपीठलक्षणं

वेदिलक्षणं

धाराकुड्यलक्षणं

सिंहविष्टरलक्षणं

॥ राम ॥

॥ ३ ॥

भोगराध्यालक्षणं
भोगासनलक्षणं
उपयानलक्षणं
गरुडासनलक्षणं
पंचविधिप्रतिष्ठानामानि
रुनिशूलस्त्रापनविधिर्नाम
त्रयोदशोऽध्यायः
मृत्बिंबनिर्माणप्रकारः
वर्णभेदप्रकारः
वर्णाधिदेवता
वर्णभेदः
मृत्बिंबनिर्माणेऽष्टाशदरा

११

वस्तूनि
युगभेदेन वासुदेवादिचतुर्मूर्ती
नां वर्णभेदः
केशवादिद्वादशमूर्तीनां वर्णभेदः
विष्णुपार्षदानां वर्णभेदः
पुरुषोत्तमादिअष्टमूर्तीनां वर्णभेदः
देवीनां वर्णभेदः
मत्स्यादिमूर्तीनां वर्णभेदः ॥
भरतशत्रुघ्नलक्ष्मणहनुमान्गरुड
मूर्तीनां वर्णभेदः
विष्णुपार्षदानां वर्णभेदः
नवग्रहाणां वर्णभेदः

॥ पञ्च
॥ ४ ॥

मानुषाणां वर्णभेदः
अष्टौ दिक्पालां वर्णभेदः
वसुगणानां वर्णभेदः
मरुद्गणानां वर्णभेदः
सप्तर्षीणां वर्णभेदः
विश्वादिपरिवाराणां वर्णभेदः
अप्सरसां वर्णभेदः
जादित्यानां वर्णभेदः
एकादशरुद्राणां वर्णभेदः
दशानां देवतानां वर्णभेदः
इति वर्णविधानं नाम चतुर्दशः
स्त्रियासनप्रतिमाभेदः

९७

तत्रोत्तमभागासनलक्षणं
मध्यमभागासनलक्षणं
अधमभागासनलक्षणं
उत्तमयोगासनलक्षणं
मध्यमयोगासनलक्षणं
अधमयोगासनलक्षणं
प्रतिमानभेदेति पुनरपि
उत्तमादिभेदः
योगासनलक्षणं
तत्रोत्तमादिभेदः
शेषासनलक्षणं
तत्रोत्तमादिभेदः

॥ राम ॥
॥ ५ ॥

प्रतिमाद्यनभेदेन उत्तमा
थवस्वामुजभेदेन उत्तमाथ
वस्वामं हारदायनलक्षणं
तत्रापि उत्तमाथवस्वामर्ग
शय्यालक्षणं

तत्राप्युत्तमाथवस्वामिति स्थि
त्यासनादिभेदानामपंचद
शो ध्यायः

यानारूढस्य भेदः

गरुडारूढलक्षणं

तत्राप्युत्तमादिभेदः

विश्वरूपलक्षणं

तत्र भेदः

चतुर्विंशामूर्तीनां लक्षणं

आयुधादिविन्यासभेदः

ब्राह्म्याथष्टमूर्तीनां भेदानामानि

नासां लक्षणानि

नासां स्थापने फलभेदः

इति चतुर्विंशान्यां त्रैमष्टमूर्तीनां

लक्षणं नाम पौडशो ध्यायः

अथ दशावतारमूर्तीनां लक्षणं तत्र

मत्स्यमूर्तिलक्षणं कूर्ममूर्तिलक्षणं

वराहमूर्तिलक्षणं

नृसिंहमूर्तिलक्षणं

॥ पञ्च

॥ ५ ॥

तत्र भेदः

वामनमूर्तिलक्षणं
भार्गवमूर्तिलक्षणं
दाशरथिमूर्तिलक्षणं
लक्ष्मणमूर्तिलक्षणं
भरतमूर्तिलक्षणं
शत्रुघ्नमूर्तिलक्षणं
सीतामूर्तिलक्षणं
लक्ष्मणादीनां देव्यालक्षणं
हनुमन्मूर्तिलक्षणं
सुग्रीवलक्षणं
अंगदलक्षणं

विभीषणलक्षणं

रक्ताक्षलक्षणं

गुहलक्षणं

श्रीराममूर्तेस्वानंथादिभेदः

श्रीगमस्यपार्षदलक्षणं

बलभद्रलक्षणं

रेवतीलक्षणं

इति राघवादि लक्षणं नाम

सप्तदशः

श्रीकृष्णमूर्तिलक्षणं

तत्रानेकभेदः

तत्र शयनलक्षणं

॥ १ ॥

॥ राम ॥

॥ ५ ॥

वास्तुशिल्पलक्षणं
पार्थसारथिलक्षणं
विश्वरूपलक्षणं
गोपालमूर्तिलक्षणं
कालियमर्दनरुषलक्षणं
शशामंडलमध्वरुषलक्षणं
मूर्तिलक्षणं
नवनीतरुषलक्षणं
याद्वेंद्रुषलक्षणं
रुषिमणीमयभामालक्षणं
कलिलक्षणं
अवतारमूर्तीनां स्थापनविधिः

षडैकोनकादीनां लक्षणं
लक्ष्मीनारायणमूर्तिलक्षणं
पुनरपि मूर्तिभेदाः
पंचमूर्तिलक्षणं
इति मूर्तिभेदकथनं नाम अष्टादशः ११४
कर्मार्याप्रतिमादीनां लक्षणं
तत्र पट्टभेदाः
प्रतिमापरिमाणं
तत्र स्तित्वासनादिभेदाः
उपादानादिभेदाः
पीठोत्सुधलक्षणं
लोहप्रतिमानिर्माणविधिः

॥पञ्ज०
॥७॥

प्रतिमामानलक्षणं
इत्येकोनविंशोऽध्यायः
विंबानांपद्विधमानलक्षणं
विंबानांअंगकल्पनेपृथङ्मा
ननिरूपणं ॥
तल्लक्षणंच ॥
धूपणानांमानसाधनं
इतिप्रतिमालक्षणं धूपणं
लक्षणं नामविंशोऽध्यायः
अथश्रियादिदेवीनांनिर्माणं
तत्रमानलक्षणं
इतिश्रियादिदेवीनांलक्षणं

॥११९

॥१२७

नामएकविंशोऽध्यायः
अथपरिवारदेवानांलक्षणं
तेषांआसनानांलक्षणं
परिवारदेवानांउद्गायः
इतिपरिवारदेवतालक्षणं नाम
द्वाविंशोऽध्यायः
अथआराधनोपकरणानि
दीपस्तंभलक्षणं
तत्रधातुभेदः
अर्घ्यपात्राणि
शंखशक्तिपात्राणि
नेवैथपात्राणि

॥१२९

॥१३७

॥सप्त॥
॥७॥

द्वी

पानीयपात्रं
पादुके
तीर्थपात्रं
आचमनपात्रं
कंकतपात्रं
अंजनपात्रं
दर्पणं
धारापात्रं
स्नानपात्रं
धूपपात्रं
दीपपात्रं

घंटालक्षणं
नीराजनपात्रं
बलिपात्रं
आतपत्रलक्षणं
व्यजनलक्षणं
चामरलक्षणं
नागलतिकापात्रं
स्नानासनं
भलंकारासनं
भाजनासनं
यात्रासनं
रथयात्रासनं

॥ पञ्च०

॥ ७ ॥

जलशोणी

कटाहलक्षणं

अभिषेकपात्रं

वाचादीनि

इति पूजापकरणविधानं नाम

त्रयोविंशोऽध्यायः

अथान्चार्यलक्षणं

तत्राधिकारिणः

ऋत्विग्लक्षणं

ऋत्विक्संख्या

यतीनां अधिकारनिषेधः

अन्येष्वन्यधिकारिणः दर्शयति

अंकुरारोपणं

तत्रदिनसंख्या

पालिकादिपात्राणि

तेषां लक्षणानि

पात्रसंख्या

१३५

तत्रहैवमानुषेभेदेनसंख्याभेदः

मंरुपनिर्माणं

मृत्तिकासंग्रहणप्रकारः

अंकुरारोपणसूत्रपातं

पात्राणां बंधनीयवस्तूनि

पात्रपूरणं

सोमकुंभस्थापनं

॥ राम ॥

॥ ७ ॥

धान्यानि
धान्यस्राजनं
पुण्याहं

पालिकादिपात्राणां देवतातोरणध्व
जद्वारकुंभादीनां पूजाहोमः
संपाताज्यविमर्शनं
बीजपावापनविधिः
तत्रसेचनं
बलिः
दक्षिणादानं
रुद्राशुभां कुरलक्षणं
गुरुणे च सर्वकार्यमिति

तदशक्तो
इत्यंकुरार्पणविधिर्नाचतुर्विंशः १००
अथप्रतिष्ठाकालः
तत्रायनमासतिथ्यादिनसूत्रवायः
अधिवासमंटपलक्षणं
तत्रवेदिलक्षणं
तत्रकुंडानां लक्षणं
पंचमूर्तिप्रतिष्ठायां भेदः
प्रपावेदीस्तंभलक्षणं
स्नानमंटपलक्षणं
सूक्तसुवलक्षणं
तोरणकल्पनं

॥ पञ्च०
॥ ८॥

तत्रशूलानि
अष्टोमंगलानि
ज्ञानपीठं
नयनोन्मीलनं
आचार्यऋत्विजादीनां पीठानि
उपकुंभादीनि
अन्यमाम्ब्री
रतिप्रतिष्टोपकरणं नाम पंचविंशः १४७,
पतिष्ठानिरूपणं
तत्रप्रतिष्ठाशब्दस्यार्थः
रथकारशिल्पादीनां तोषणं
सदनमार्जनालेपनं

दर्भपुंजैपर्यन्तिकरणं
पंचगव्यशक्तिः
पुण्याहवाचनशक्तिः
सदनालेकरणं
शांतिहोमः
तत्रगाथा
प्रतिमाप्रादनं
उपचारदानं
कौतुकबंधनं
मृन्मयादिविंबानां षायाधिवासपि०
कूर्चलक्षणं
दर्भसंख्या

॥ राम ॥
॥ ८ ॥

रक्षा कुंभं
इंद्रादिदिक्पतिकुंभानांपूजा
तत्ररक्षाविधिः
अनिर्वाणदोषं
तत्रमंत्रपाठः
प्रतिमासंभ्रहणं
शिल्पिनानयनोन्मीलनं
शिल्पितोरणं
होमः
उद्धर्तनं
जलाधिवासदेशविंवालयनप्रकारः
तत्रप्रदास्तनलानि

वर्ज्यजलानि
जलमध्येप्रपानिर्माणं
द्वारतोरणकुंभादिपूजनं
जलाधिवासः
प्रायाधिवासजलाधिवासनयनो
न्मीलनेनकालनियमेति
तत्रमुख्यकालः
नखाद्यभावेजलाधिवासप्रकारः
इतिजलाधिवासनंनामुषाङ्कितो० १५०
शिल्पीनांविसर्जनं
वास्तुपुरुषोत्पत्तिः
वास्तुपूजाप्रकारः

॥ पञ्च०
॥ ९॥

वास्तुपुरुषस्थांगे पूज्यदेवतानि

वास्तुहोमः

वास्तुबलिः

मंटापादीनां सन्मार्जनादिसिन्नार्थाकरणं

बहिर्निवासयोग्यजनाः

मंटापालंकरणं

तोरणनिर्माणं

नलाधिवासान्यागमंटापे विंबानयनं

नयनोन्मीलनं

अष्टमंगलदर्शनं

सप्तदशकलराख्यानं

श्रियादिदेवीनां ब्रह्मास्थानां स्तूपनेक

लरासंख्या

द्वादशाक्षरन्यासः

नयनोन्मीलनविधिः

स्तूपनार्थकौतुकबंधनं

एकोनविंशान्मृत्तिकया

विंबलेपः

पुनस्तूपनं

पंचामृतस्तूपनं

उष्णादृकादिस्तूपनं

तत्रमंत्रभेदः

उपचारदानं

शय्यावेदिः

॥ राम ॥
॥ ९ ॥

तत्रशय्यानिर्माणं
शयनाधिवासः
तत्रमंत्रपाठः
आच्छादनं
तोरणपूजा
तोरणदेवता
दिकृत्वजाः
दिक्कुंभपूजनं
कलशस्वापनेअष्टरत्नानि
पूर्वादीनपविधिः
मूर्तिकुंभाः
मूर्तिकुंभोदारवचकादिक्षेपः

अष्टमंगलादिस्वापनं
विष्वादिमूर्तीनांकुंभपूजनं
महाकुंभस्नानं पनं
महाकुंभपूजा
ब्राह्मणभोजनं
ब्राह्मणानां दक्षिणारानं
होमारंभः
पर्यग्निकरणं
अग्निस्वापनं
कमेणकुंडदेवताः
प्रागादिकुंडेषुसमिधः
उक्तसमिधाभावेप्रतिविधिः

॥ पञ्च०

॥ १०॥

चतस्रधनुस्नापनं

होमसंख्या

महाकुंभेभावाहनं

करकेभावाहनं

सृष्टिसंहारहोमक्रमः

तत्तहोमक्रमः

न्यासभेदः

तलादिन्यासानि

स्वावरजंगमभेदेनन्यासभेदः

होमान्तरन्यासः

षोडशान्यासविधिः

शांतिहोमः

संपातसंग्रहणं

दिग्होमात्संपातसंग्रहणं

विंबेसंपातसंचनक्रमः

बहुवेरविषयेविशेषः

श्रियादिदेवीनांब्रह्मादीनांसं

हारोत्साहनादिकंपूर्ववदिति

सजीवकरणं

क्षेत्रजन्यमनं

चतुर्विधाभिसमर्पणं

कौतुकबंधनं

अरुमंत्रन्यासः

बलिदानं

॥ राम ॥

॥ १० ॥

दिक्यालानां होमः
दिक्यालानां हवने मंत्रभेदः
तत्र मंत्रः
गरुडादि विंबानां स्थापनं
तेषां शयनाधिवासः
बलिपीठादीनां अधिवासः
प्रतिमोत्थापनं
उद्धर्तनं
बलिगाथा
स्वप्नाधिपति मंत्र होमः
विंबे प्रति सरबंधनं
महाकुंभे बालविंबाद्युत्थावाहनं

पूर्णाहुतिः
पूर्णाहुत्यादौ निमित्तज्ञानं
तत्र रुद्रभलक्षणानि
निशि जागरणं
स्वप्नपरीक्षा
शुक्तिशयनाधिवासो नाम सप्तविंशः १५०
अपरं शुकृत्यं
सुस्वप्नदर्शनं प्रतिष्ठारंभः
दुःस्वप्नदर्शनं शांतिः
एकवेरविषये वास्तु होमदेशः
रत्नविन्यासः
आवरणभेदेन रत्नन्यासः

॥ यम ०

॥ ११ ॥

स्त्रीशिलयाआद्यादनं

स्त्रीशिलयांप्रणवादिदेवतास्नपनं

पीठिकापूजनं

राय्यावेष्ट्यांपूजनं

द्वारतोरणकुंभदेवताविमर्जनं

गर्भमंदिरेविंबानयनं

महाकुंभादीन्यानयनं

तत्समयेवाद्यादिघोषः

सुमुहूर्तप्रतिष्ठा

पीठिकायांविंबस्नपनानंत

रंअष्टबंधनं

अष्टबंधनद्रव्यनामानि

आवाहनं

संन्यासः

पायसान्ननिवेदनं

विंबप्रद्यादनं

कवाटबंधनं

चतुर्थेहनिकवाटमुद्धटनं

पुनस्तपनं

बहुवेरविपयेप्रतिष्ठावाहनभेदः

न्यासभेदः

स्त्रियासनभेदाल्यासभेदः

श्रियादिदेवीनांब्रह्मादीनांम

हाकुंभजलेनप्राक्षणं

॥ राम ॥

॥ ११ ॥

चंडादीनां महाकुंभजलेन प्रोक्षणं
महाकुंभे शिष्टजलेन प्रोक्षणं
बलिपीठप्रक्षेपः
महानसादिकुंडेषु अग्निस्त्रापनं
देवसमीपे गाथाविज्ञापयन्
देवस्य पूजापकरणनिवेदनं
अचर्कविनियोगः
शामसंपदानि
देवोपजीविनारक्षणं
नैवेद्योत्सवादिभिर्देवतोषणं
निसाग्निप्रतिष्ठा
तत्र होमः

पूर्णाहुतिः
प्रतिष्ठानंतरक्रिया
बलिपीठप्रतिष्ठा
तत्र नित्यबलिः
बहुबेरविषयकवाटबंधु
ननिषेधः
चतुर्थदिवसे उत्तममध्वम
चितयेन रूपनं
अंतर्ध्वजारोहणोत्सवः
आचार्यपूजा
गुरवे दक्षिणादानं
तत्र संख्या

॥ पञ्ज०

॥ १२ ॥

प्रतिष्ठासामग्रीमाचार्यायदंयमितिअ
न्येषामपिदक्षिणादानं
अनंतरंगुरुकृत्यं
गुरुनिर्गमप्रकारः
प्रतिष्ठाफलं
पृथक्स्थापनेउहाहः
इतिप्रतिष्ठाविधिनामअष्टविंशः
मीनादिदशमूर्तीनांस्थापनेविशेषः
मीनादिदशमूर्तीनांषोडशन्यासविधिः
निषेधः
शिलामयादीनांविशेषः
सिंहांतमेदविबेपृथक्शायनं

१५५

अभेदेएकराथ्या
लोहनविंबानांषोडशन्यास
निषेधः
कर्माथर्नासुआवाहनप्रकारः
कर्माथर्नासुस्थापनक्रमः
अभिषेकादौविंबस्थापनक्रमः
जलाधिवासायोग्यानांश्चा
याधिवासः
पुनरपिकिंचिद्देहः
वटशास्त्रीप्रतिष्ठादौविशेषः
देव्यास्थापनेविशेषः
तत्रकुंडभेदः

॥ राम ॥

॥ १२ ॥

स्नपनेविशेषः

तोरणपूजायांविशेषः

प्रागादिकुंडेषुदेवताविशेषः

कलशदेवता

महाकुंभदेवता

षोडशान्यासरहितंशेषपूर्ववत्

स्नानंशेषविशेषः

तत्रविमानदेवता

द्वारदेवता

भावरणदेवता

चतुर्थीस्नपनं

उत्सवश्च

श्रियादिदेवीनांस्नपनफलं

इतिमीनादिदेवतानांश्रिया

दिदेवीतानांस्नपनंनामएको

नत्रिंशः

१५९

श्रियादिदेवीनांपाणित्रहणं०

तत्फलं च

विमानमंटपप्रतिष्ठा

तत्फलं

मंटपस्नपनं

तत्फलं

शास्त्रानमंटपप्रतिष्ठा

गोपुरप्रतिष्ठा

॥ पञ्च०

॥ १३ ॥

माकारप्रतिष्ठा

बलिपीठलक्षणं

बलिपीठप्रतिष्ठा

तत्फलं

महाबलिपीठलक्षणं

तत्रदेवता

प्रकारान्तरेणबलिपीठलक्षणं

अधिष्ठानानंतरंपीठलक्षणं

उपपीठलक्षणं

वृषभायपीठलक्षणं

विशेषबलिपीठलक्षणं

महानसप्रतिष्ठा

हारपालादिप्रतिष्ठा

धान्यागारप्रतिष्ठा

धनागारप्रतिष्ठा

पुस्तकग्रहप्रतिष्ठा

मञ्जनशालाप्रतिष्ठा

पुष्पशालाप्रतिष्ठा

पानीयशालाप्रतिष्ठा

तांबूलशालाप्रतिष्ठा

बन्धुशालाप्रतिष्ठा

वापीकूमटाकादीनांप्रतिष्ठा

तत्फलं

इतिलक्ष्मादिपाणिग्रहणंवि

॥ राम ॥

॥ १३ ॥

मानमंटपब्रलिपीठमहानसतटाका
दिप्रतिष्ठाविधिर्नामत्रिंशः

अथप्रभाप्रतिष्ठा

तत्फलं

घंटाप्रतिष्ठा

घंटाविनियोगकालः

घंटादानफलं

असंस्कृतघंटाचलनेदोषः

दीपपात्रप्रतिष्ठा

धूपपात्रप्रतिष्ठा

भेर्यादीनांप्रतिष्ठा

रथादियानादीनांप्रतिष्ठा

१७९

अक्षमालाप्रतिष्ठा

इतिप्रभातप्रतिष्ठा

विधिर्नाम एकत्रिंशोऽध्यायः १८२

अथग्रहार्चास्नानं

श्रीवत्सप्रतिष्ठा

तत्फलं

कौस्तुभप्रतिष्ठा

तत्फलं

वनमालाप्रतिष्ठा

तत्फलं

किरीटप्रतिष्ठा

तत्फलं

॥ पञ्च०
॥ १४ ॥

हारादिनूपुरांतंशुषणप्रतिष्ठाऽ
तत्फलं
पंचायुषप्रतिष्ठानत्फलं
चंडादिद्वारपालानांप्रतिष्ठानत्फलं
वैनतेयप्रतिष्ठानत्फलं
आदित्यप्रतिष्ठानत्फलं
ब्रह्मादिदेवानांप्रतिष्ठा
दुर्गादीनांप्रतिष्ठा
विष्वक्सेनात्यन्तिः
तत्प्रतिष्ठानत्फलं
भक्तानांप्रतिकायप्रतिष्ठा
दीक्षागुरोः प्रतिष्ठा

तत्रस्वातंत्र्यपरतंत्र्यभेदेनभ
क्तानांउत्सवभेदःइतिक्रिया
पादेद्वात्रिंशोऽध्यायः १५
इतिक्रियापादसमाप्तः
अथज्ञाननिर्णयः
अधिकारिलक्षणं
चतुर्वर्णाः
चतुराश्रमाः
चतुर्वर्णानां कर्मभेदः
विप्रगुणाः
क्षत्रियकर्माणि
वैश्यकर्माणि

॥ राम ॥
॥ १४ ॥

रुद्रकर्माणि

रुद्रादिब्राह्मणांनानांभार्यासंख्या

कुंडगोळकलक्षणं

मनुलोमजाः

प्रतिलोमजाः

इतिनातिनिर्णयोनामप्रथमोऽध्यायः

दीक्षालक्षणविधिः

तत्रमंडपः

अनंतरकृतं

भगवद्विज्ञापनं

होमः

मायासूत्रहोमः

तत्रहोमः

शिष्यस्यनामदानं

मंत्रदानं

मंत्रोपदेशः

शांतिहोमः

पूर्णाहुतिः

माशिपुः

गुरुदक्षिणा

ब्राह्मणभोजनं

शिष्यकृत्यानि

इतिदीक्षाविधिर्नामद्वितीयः १९५

अथविष्णोराराधनक्रमः

१९२

॥ पञ्च
॥ १५ ॥

तत्रस्नानभेदः
सूर्ध्वपुंजं
देवग्रहप्रवेशः
कवाटोद्घाटनं
दीपारोपणं
निर्माल्यासर्जनं
आसनदिग्बंधनं
पापपुरुषध्यानतद्भेषणदा
हनप्लावनं
न्यासभेदः
तत्रअष्टाक्षरन्यासः
द्वादशाक्षरन्यासः

प्रणवन्यासः
वर्णन्यासः
द्वादशाक्षरवर्णन्यासः
न्यसनप्रकारः
न्यासेमुद्राभेदः
अक्षररूपाणि
अक्षराणां वर्णाः
पङ्गन्यासः
पङ्गानां रूपाणि
न्यासबीजाचनं
मंत्ररक्षिः
मंत्रबीजानां शोपणस्तंभनप्लावन

॥ राम ॥
॥ १५ ॥

उद्धो धनअभिमुखीकरणानि
अक्षमालायांमंत्रजपः
जपसंख्या
पूजादृव्याणिष्ठाळनं
पंचपात्रपूजा
दृव्याणां दहनप्लावनं
मुद्रा
पीठपूजा
आवाहनप्रकारः
प्रतिमामुद्रा
सन्मुखीकरणं
बिंबेन्यासः

आवाहनायोग्यबिंबानि
योगपीठकल्पनं
आसनध्यासनं
भगवद्विज्ञापनं
आचमनादिदानं
पीठपूजा
आयुधपूजा
आवरणपूजा
स्नानविज्ञापनं
पादुकदानं
स्नानपीठस्थापनं
उपचारदानं

॥ पञ्च
॥ १७५ ॥

तत्रमंत्रभेदाः
अभिषेकः
वस्त्रदानं
अलंकरणं
धूपदीपः
जवनिकाअपनयनं
भोजनासनं
नैवेद्यं
राजापचारं
पानकं
पादुकासनं
तांबूलदानं

परिवारार्चनं
बलिदानं
स्तुतिपाठः
पूजाफलं
इतिनित्यसमागधनविधिर्नाम
स्तुतियः
अथनित्यहोमविधिः
अग्न्यागारस्यद्वारं चंडादिपूजनं
होमदृव्यस्थापनं
होमदृव्याणि
कुंडसंस्कारः
अग्निस्थापनं

२०५

॥ राम ॥
॥ १७५ ॥

परिस्तरणं
पात्रासादनं
क्षोमदृव्यप्रोक्षणं
ब्रह्मावरणं
चतुस्रपणं
आज्यसंस्कारः
पर्यग्निकरणं
आज्योत्पवनं
दिक्पालपूजा
सृक्स्रवसंमार्जनं
चतुर्विधचरुः
परिधिः

दध्माधानं
आधाराहुतिः
आज्यभागं
अग्निधानं
निहास्यनानि
अग्निवर्णाः
आहुतिसंख्या
पूणाहुतिः
सकलीकरणं
न्यासः
आहुतीनां भेदः
समिधालक्षणं

॥ पञ्च०
॥ १७ ॥

दुग्धसमिधादोषः
समिलंख्या
समिधोमप्रकारः
चरुहोमः
आज्यहोमप्रकारः
पूर्णाहुतिः
शांतिहोमः
सौभाग्यहोमः
आरोग्यहोमः
पुष्टिहोमः
इन्द्रहोमः
कामनाहोमः

आयुष्मतिप्रजाप्राप्तिहोमः
वसुश्रीप्राप्तिहोमः
लक्ष्मीकामनाहोमः
ज्ञानकामनाहोमः
कन्याकामनाहोमः
गोकामनाहोमः
आयुष्यकामनाहोमः
सर्वकामनाहोमः
अन्नाधिकामनाहोमः
पुत्रकामनाहोमः
हिरण्यकामनाहोमः
सर्वसिद्धिकामनाहोमः

॥ राम ॥
॥ १७ ॥

होमद्वयपरिमाणं
न्यूनाधिकप्रमाणमाहुतिनिषेधः
स्विष्टकृतहोमः
प्रायश्चित्तहोमः
पूर्णाहुतिः
परिषेचनं
भस्मधारणं
देवायमर्घ्यदानं
क्षमापनं
नित्यहोमफलं
इतिअग्निकार्यविधिर्नामचतुर्थः
अथनित्योत्सवविधिः

बलिदानं
बलिदानेनविनाउत्सवनिषेधः
बलिदानेनन्ततालादिलक्षणं
बलिदानकालेदेवस्यतांबूलादिदानं
बलिदानविधिः
महावातादिसंक्षोभेनित्योत्सवनिषेधः
महावातादिसंक्षोभेबलिदानक्रमः
पूजाकालभेदः
उत्तमाराधनलक्षणं
मध्यमाराधनलक्षणं
अधमाराधनलक्षणं
स्नानादिकर्माणि

॥ ५३०

॥ १८१ ॥

घटिकानां विनियोगः

श्रेष्ठकाललक्षणं

सर्वकालेषु पूजायोग्यविंबानि

वाचकालः

नीराजनकालः

नीराजनविधिः

श्रुववेरादोन्यासः

पुनरपिनीराजनविधिः

श्रियादिदेवीनां नीराजनविधिः

तत्रतूर्यघोषादि

दोषपात्रस्वापनदेशः

अर्धरात्रे तु संश्राप्तस्नानादिविषये

भास्करस्योदयात्पूर्वंप्रबोधनविधिः

रात्रोनीराजनराजोपचार

सर्वविंबेषु कुर्यादिति

इति नित्योत्सवसमाराधनं नाम

पंचमोऽध्यायः

२१३

पुरुषसूक्तन्यासः

पुरुषसूक्तपूजाविधिः

पुरुषसूक्तहोमः

स्वगृहे पूजाविधिः

गृहे स्वातंत्र्येण पूजानिषेधः

गृहार्चनफलं

आसनभेदादष्टोत्तरशतविंशदुपचारः

॥ राम ॥

॥ १८१ ॥

पूर्वीं त्रिंशदुपचाराः

अलंकारासनदुपचाराः

यात्रासनापचाराः पंचदश

भोजनासनेदुपचाराः

सुखासनेदुपचाराः

चतुःषष्ट्युपचाराः

द्वात्रिंशदुपचाराः

पंद्रशोपचाराः

सर्वासनेषुपचाराः

भोजयात्रासनेविशेषः

जिह्वानिलैरवनेविशेषः

बस्त्रहानेविशेषः

घंटादनादकालः

भावाहनमष्टांगं

शुणिकावाहनविधिः

घटनाराजनंतत्फलं

इतिनृसूक्तोपचारविधिर्नामषष्टः ३०

अथचक्राब्जविधिः

पीठादिनिर्माणं

वास्तुदेवचक्राब्जं

नागयणचक्राब्जं

स्वस्तिकंच

मौरमंडलं

इंदुमंडलं

॥ पञ्च
॥ १९ ॥

पंचवर्णमंडलमंडनादिविशेषः

॥ उत्सवः

मंडलानांपूजाविधिः

नारायणमंडलेविशेषः

पूर्वोक्तमंडलपूजनेकालः

दीक्षामंडलभेदेनकालः

आचार्यदीक्षायांशिष्यसंस्कारविधिः

तत्रमंष्टपपूजनादि

तत्रहोमादि

शिष्यस्यअभिषेकः

आचार्याणांदानं

आचार्याणांहगमनविधिः

इतिमंडलाराधनाचार्याभिषेक

विधिर्नामसप्तमोऽध्यायः २३३

अथमहाभिषेकविधिःतत्रकालः

तत्रअंकुरारोपणं

कौतुकबंधनं

स्तपनविंबाभावेप्रतिनिधिः

स्नानमंष्टपविधिः

तत्रवेदिका

तोरणादि

तोरणानिषेधस्नानानि

जलक्षोणी

सूत्रपातः

॥ राम ॥
॥ १९ ॥

एकाशीतिकल्पलक्षणपत्रं
कलशापीठारचना
कलशालक्षणं
तत्रदृश्यकुंभानांप्रमाणं
वारिपूर्णकुंभानांप्रमाणं
तंतुवेष्टनेमंत्रः
कलशाधिवासनंहोमः
कुंभानांस्वपनक्रमः
स्नानवेष्ट्यांप्रतिमानयनं
होमः
देवपूजनं
भस्मिपेकमंत्राः

चूर्णस्नानं
तत्रचूर्णधारणफलं
तीर्थस्वीकारफलं
सहस्रधारास्नानं
अलंकारः
यात्रादानं
चतुर्विधाननैवेद्यं
आचार्यादिदक्षिणादानं
अन्येषामपिदक्षिणादानं
अधममध्यमस्नानकलशाः
अधमाधमस्वपनेकलशाः
पाप्यादिकलशोपुष्पपणद्वयाणि

॥ पञ्च
॥ २० ॥

तत्प्रमाणं च
पंचगव्यं
तत्रप्रासादास्यवित्तरः
गोमयस्यरसग्रहणप्रकारः
पंचगव्यमेलनमंत्रः
पंचगव्यमानं
पंचामृतपरिमाणं
ग्रहार्चनपंचामृतपरिमाणं
पात्रादिकल्पनेयथोक्तदृष्ट्या
लाभेप्रतिनिधिः
अथमध्यमस्नपनकलशाः
मध्यमोत्तमं

मध्यमाधमं
उत्तमस्नपनं
उत्तमोत्तमं
उत्तममध्यमं
उत्तमाधमं
संक्षेपकलशाः
द्रव्याणांमधिदेवताः
कालभेदेनस्नपनफलं
भष्टान्तरकलशास्नपनं
तत्रसूत्रपातः
एकोनपंचाशत्कलशास्नपनं
पंचविंशत्कलशास्नपनं

॥ राम ॥
॥ २० ॥

षोडशकलशास्त्रपत्रं

द्वादशकलशास्त्रपत्रं

नवकलशास्त्रपत्रं

पञ्चकलशास्त्रपत्रं

एककलशास्त्रपत्रं

दक्षिणादानं

इति महाभिषेको नामाष्टमोऽध्यायः

अथ सहस्रकलशास्त्रानविधिः

मंटापनिर्माणं तत्फलं

सूत्रपातः

कलशांस्थापनप्रकारः

कलशोपुद्ध्यनिक्षेपः

तत्र देवताश्च

कलशाभिर्मंत्रणमंत्राः

सहस्रकलशास्त्रानदेशिकाः

सहस्रकलशाभिषेकमंत्राः

नेवेथ्यं

होमः

दक्षिणादानं

ब्राह्मणभोजनं

इति सहस्रकलशास्त्रानविधिः

नामनवमोऽध्यायः

अथ महोत्सवफलं

उत्सवशब्दस्यार्थः

२३३

२४०

॥ यज०

॥ २१ ॥

नित्यनेमिन्निककाम्यभेदः

अवभृत्स्नानकालः

उत्सवदिनसंख्या

एकद्वित्रिदिनात्मकं ध्वजारोहणं ॥

दुष्टवारो

स्वातंत्र्यपरतंत्रादौ उत्सवभेदः

प्रथमोत्सवे निषेधकालः

ध्वजारोहणकालः

भेरीताडनध्वजारोहणकालभेदः

ध्वजपटलक्षणं

तत्रगरुडनिर्माणप्रकारः

तल्लक्षणं च

नयनोन्मूलनं

आयाधिवासः

स्नपनं

स्वातंत्र्यपरतंत्रादौ उत्सवभेदः

प्रथमोत्सवे निषेधकालः

शयनाधिवासः

होमः

गाथा

अनंतरकृत्यं

बंधानां गरुडस्य नैवेद्यदानादि

परैश्च कृत्यं

ध्वजस्तंभलक्षणं

॥ राम ॥

॥ २१ ॥

तत्रपीठादिनिर्माणं
ध्वजारोहणं
वेदिकानिर्माणं
पताकारोहणं
प्रयानिर्माणं
दिक्कुंभपूजनादि
गाथा
भेरीपूजा
भेरीताडनं
दिव्यायुधादीमाह्वानं
वलिदानं
भेरीरटण्वतामन्यन्नगमननिषेधः

तत्रदोषश्च
आचार्यादीनांविपत्तौप्रतिनिधिः
इतिध्वजारोहणविधिर्नामदशमः २५०
अथदुस्त्वविधिः
तत्रयागमंटपः
तत्रप्रयानिर्माणं
तत्रकुंडादिनिर्माणं
मंटपालंकरणं
आचार्यावरणं
ऋत्विग्वरणं
परिचारकावरणं
कोतुकबंधाः

॥ पञ्च०

॥ २२ ॥

नैवेद्यः

परेषु कृत्यं

मृत्तिकासंग्रहणं

अकुरारोपणं

प्रतिसरः

द्वारतोरणकुंभादिपूजा

होमः

पूर्णाहुतिः

बलिदानं

उत्सवकौतुकोत्थापनं

वीथिकापर्यटनं

स्नपनं

पर्यटनं

सहस्रधारास्नानं

उत्सवप्रथमदिवसादौ बलिहव्याणि

बल्पारंभः

बलिसमाप्तिः

तत्रानेकभेदः

जलशोष्यवगाहनं

सगयात्रा

तीर्थविंबाधिवासनं

अवभृत्

अवभृत्काले स्नानफलं

पृष्यभजनं

॥ राम ॥

॥ २२ ॥

होमः

उत्सवांतोचितस्नपनं
अग्निविसर्जनं
नोरणकुंभाद्युद्दासनं
ध्वजावरोहणं
आचार्याय ध्वजस्तंभदानं
आन्वार्यपूजा
आन्वार्यऋत्विजादीनां दक्षिणादानं
उत्सवफलं
उत्सवागतानां पानीयादिदानफलं
यानवहनफलं
रथवहनफलं

अन्नादिधारणफलं
यजुःसामान्यध्ययनफलं
त्रिदिनाद्युत्सवेकर्मभेदः
इति महोत्सवविधिर्नाम एकादशः २३०
ग्राह्याग्राह्यपुष्याणि
पुष्यग्रहणविधिः
षात्राणि
प्रातर्योग्यपुष्याणि
मध्याह्नपुष्याणि
सायान्हपुष्याणि
रात्रिपुष्याणि
मालाभेदः

॥ पञ्ज०

॥ २३ ॥

गुलसीभेदः

धान्यभेदः

चरुपात्रं

चरुश्रपणमंत्रभेदः

ग्राह्याग्राह्यफलानि

मुद्गभेदः

वल्लीभेदः

कंदभेदः

ग्राह्याग्राह्यशाका

प्यंजनसंस्कारः

यूषादयः

शुष्कफलानि

पक्कफलानि

परमान्नविधिः

गुडान्नविधिः

मुद्गान्नविधिः

केवलान्नविधिः

तांबूलसंख्या

कमुकसंख्या

नाब्दीकेरफलं

तांबूलवीटिका

अपूपविधिः

तिलनंडुकाः

ष्टयुक्विधिः

॥ राम ॥

॥ २३ ॥

सक्तुविधिः
करंभादीनि
पाकभांडविधिः
नेत्रैवेद्यस्नानविधिः
पानकादांनि
विष्वक्सेनायतुर्थीशदानं
विष्वक्सेनादीनांअर्पितान्नविनियोगः
गणिकादिभ्योदेयमिति
देव्यादीनामर्पितनेत्रैवेद्यस्वीकारवि
पयाणि
विष्णोनेत्रैवेद्यप्रशंसा
पित्रादिभ्योनेत्रैवेद्यदानफलं

प्रसादस्वीकारफलं
तीर्थमहिमा
तीर्थस्वीकारफलं
तीर्थेनपित्ततर्पणविशेषः
नास्तिकादीनांतीर्थदानविशेषः
इतिपुष्यहविर्विधानंनामद्वादशः२५५
पंचकालविधिः
पंचकालनामानि
प्रथमंकर्माभिगमनं
द्वितीयमुपादानं
तृतीयार्द्र्या
चतुर्थीस्वाध्यायः

॥ पञ्च
॥ २४ ॥

पञ्चमोयोगः
उत्थानविधिः
कर्माभिगमनलक्षणं
न्यासः
मूप्रार्थना
उपवीतस्थापनं
सूत्रपुरीषोत्सर्जनं
तत्रदिङ्क्रियमः
शौचविधिः
आचमनं
दंतधावनं
दंतकाष्ठलक्षणं

जिह्वानिर्लेखनं
स्नानं
तत्रजलानि
तप्तोदकस्नानं
मंथ्या
तर्पणं
उपस्थानं
अभिवादनं
जपहोमाद्यर्चनं
उपादानलक्षणं
तत्रपूजासाधनानिसंग्रहणं
अथर्ज्यालक्षणं

॥ राम ॥
॥ २४ ॥

सध्वान्हस्तानं
सृत्तिकास्तानं
जलाभिमंत्रणं
अथमर्षणस्तानं
होमांतेयजनं
इजतंतेइत्यादिस्तुतिः
वैश्वदेवः
पंचमहायज्ञाः
अतिथिः
पोष्यवर्गाः
माजनं
अथस्वाध्यायलक्षणं

पश्चिममंध्या
सायमीज्या
शयनं
अथयोगलक्षणं
पंचकालाचरणफलं
इतिपंचकालविधानं नामत्रयोदशः
अथगमजयंत्युत्सवः
भरतजयंत्युत्सवः
लक्ष्मणभरतुद्धनजयंत्युत्सवः
नृसिंहजयंत्युत्सवः
वसंतोत्सवः
दमनोत्सवः